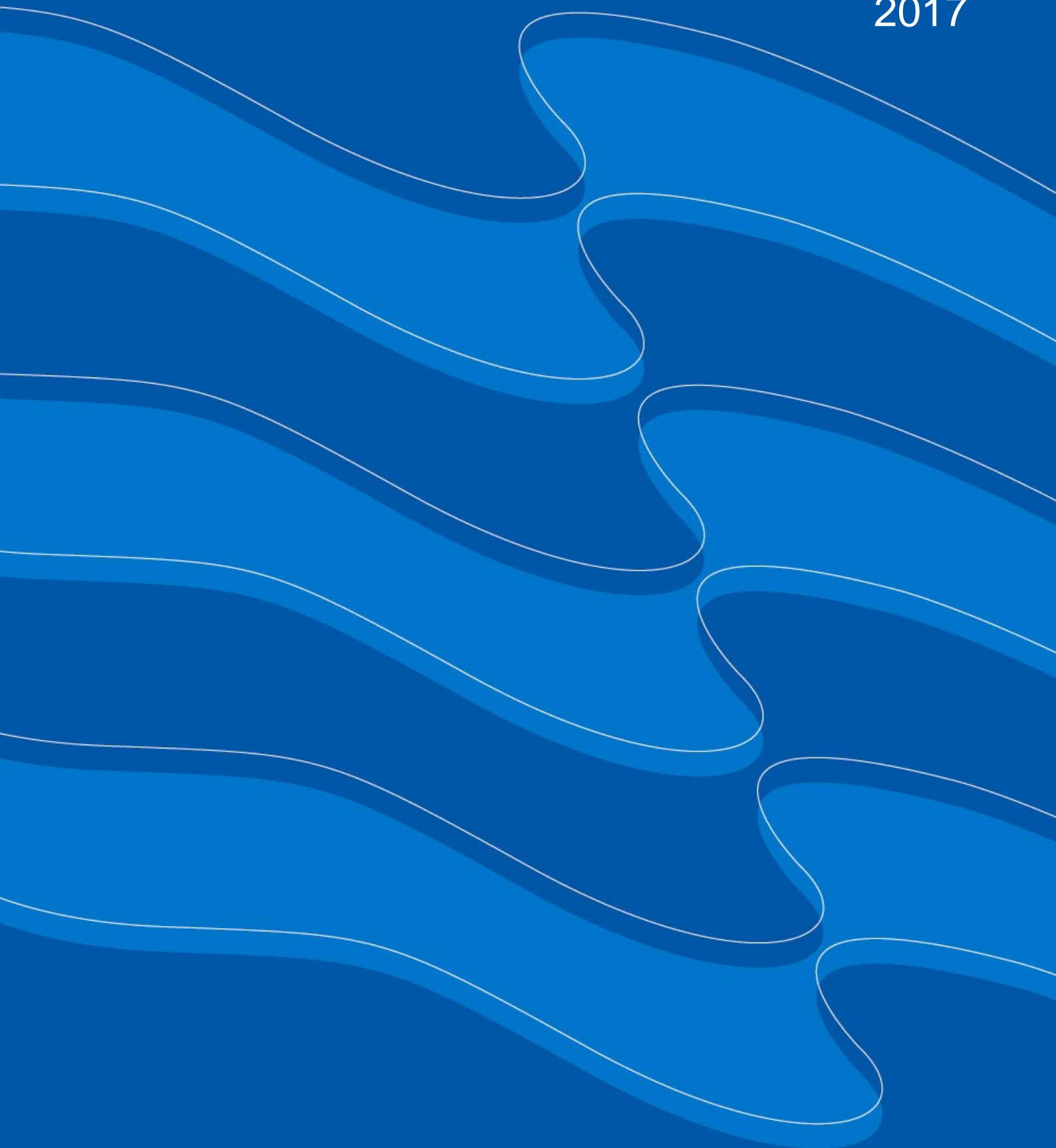

Vammaispoliittinen
ohjelma
2017

Sisällysluettelo

ESIPUHE	2
1. YHDENVERTAISUUS.....	3
2. OSALLISUUS JA ESTEETTÖMYYS	4
3. PERHE-ELÄMÄ.....	6
4. VARHAISKASVATUS, KOULU, TYÖ.....	7
5. VAMMAINEN PALVELUIDEN KÄYTTÄJÄNÄ	8
6. JÄRJESTÖTOIMINTA JA VAIKUTTAMINEN	9
7. VAMMAISNEUVOSTO	10
8. VAMMAISPOLIITTISEN OHJELMAN SEURANTA JA ARVIOINTI.....	12

ESIPUHE

Suomi on 10.6.2016 ratifioinut YK:n vammaisten henkilöiden oikeuksia koskevan sopimuksen. Yleissopimuksella säädetään keskeisistä ihmisoikeuksista, joita ovat syrjimättömyys, yhdenvertaisuus, osallisuus ja itsemääräämisoikeus.

YK:n yleissopimuksessa määritellään vammaisuus seuraavasti: ”Vammaisiin henkilöihin kuuluvat ne, joilla on pitkäaikainen ruumiillinen, henkinen, älyllinen tai aistihin liittyvä vamma, jonka vuorovaikutus erilaisten esteiden kanssa voi estää heidän täysimääräisen ja tehokkaan osallistumisensa yhteiskuntaan yhdenvertaisesti muiden kanssa.” Vammaisuutta ei siis määritellä ensisijaisesti lääketieteellisenä tai sosiaalisena kysymyksenä, vaan ennen kaikkea ihmisoikeuskysymyksenä.

Yhteiskunnan velvollisuutena on edistää vammaisten ihmisoikeuksien toteutumista koko yhteiskunnan toimintaan poistamalla liikkumisen, näkemisen, kuulemisen ja ymmärtämisen esteitä. Vammaisten henkilöiden tulee saada sellaisia tukia ja palveluita, joiden avulla heidän osallisuuttaan ja itsemääräämisoikeuttaan tuetaan.

Kotkan vammaispoliittinen ohjelma on päivitetty vastaamaan YK:n yleissopimuksen keskeisiä periaatteita. Kaiken yhteiskunnan toiminnan tulee pohjautua syrjimättömyyden, yhdenvertaisuuden, esteettömyyden ja saavutettavuuden, osallisuuden ja itsemääräämisoikeuden periaatteille.

Vammaiset henkilöt tulee ottaa mukaan heitä koskevaan päätöksentekoon ja heillä tulee olla yksilöllinen vaikutusmahdollisuus itseään koskeviin suunnitelmiin. Vammaisten näkökulma tulee ottaa huomioon myös laajemmissa suunnitelmissa, jotka koskevat Kotkan kaupungin tulevaisuutta.

Nyt päivitetyn vammaispoliittisen ohjelman valmistelemaan työryhmään kuuluivat:

Liisa Valtonen	vammaisneuvosto, VYT, Kotkan seudun Luustoyhdistys ry, kokoonkutsuja
Jarmo Kangas	vammaisneuvosto, Kotkan Kuulo ry
Eva Pukkila	vammaisneuvosto, VYT, Etelä-Kymen Epilepsiyhdistys ry
Kyllikki Talikka	vammaisneuvosto, kulttuurilautakunta
Heli Kulmala	vammaistyön johtaja, sihteeri

1. YHDENVERTAISUUS

Yhdenvertaisuuslain (2014/1325) mukaan viranomaisen, koulutuksen järjestäjän ja työnantajan velvollisuus on edistää yhdenvertaisuutta. Kaikenlainen syrjintä on kiellettyä ja tarvittaessa on tehtävä kohtuullisia mukautuksia, jotta vammaisen henkilö voi yhdenvertaisesti muiden kanssa asioida viranomaisissa sekä saada koulutusta, työtä ja yleisesti tarjolla olevia tavaroita ja palveluita samoin kuin suoriutua työtehtävistä ja edetä työuralla.

Vammaisiin kohdistuva syrjintä syntyy usein kielteisistä asenteista vammaisia kohtaan. Valitettavan usein ennakkoluulot syntyvät puhtaasti tietämättömyydestä. Kotkan kaupungin kaikissa toiminnoissa on lähdettävä syrjimättömyysperiaatteesta. Ennakkoluuloja on pyrittävä vähentämään arvokeskustelussa, jota käydään kaikilla foorumeilla.

Myönteinen asennoituminen vammaisia kohtaan helpottaa arkipäiväistä kanssakäymistä. Myönteisten asenteiden lisäämisessä korostuu tiedottaminen ja koulutus.

Toimenpide-ehdotukset:

- Yhdenvertaisuus- ja esteettömyyskoulutusta tulee tarjota laajasti ammatihenkilöille.
- Asennekasvatus ja erilaisuuden kohtaaminen otetaan osaksi varhaiskasvatuksen ja koulutuksen muuta sisältöä.

2. OSALLISUUS JA ESTEETTÖMYYS

Kaiken suunnittelun perustana tulee olla vammaisten osallistumismahdollisuuksien lisääntyminen. Vammaisille henkilöille sopivaa ympäristöä kutsutaan yleisesti esteettömäksi. Arkipäivän esteet eivät liity pelkästään liikkumiseen. Esteet voivat liittyä vuorovaikutukseen, viestintään tai syrjiviin käytäntöihin. Rakennetun ympäristön esteiden poistaminen hyödyttää myös muita kuin vammaisia henkilöitä. Katujen ja rakennusten kynnysten madaltaminen helpottaa pyörätuolilla liikkuvien lisäksi myös rollaattorin käyttäjiä ja lastenvaunujen kanssa liikkumista. Kuulovammaisten osalta äänensiirtolaitteita tulee lisätä julkisiin rakennuksiin ja palvelupisteisiin. Myös muun asioimisen yhteydessä kuulovamma tulee ottaa huomioon. Näkövammaisten tarpeet tulee huomioida palvelurakennusten värivalinnoissa ja pistekirjoitusinformaation sisällöissä. Kaupungin tiedottamisessa aistivammaiset tulee huomioida. Vaihtoehtoisilla asioimiskäytännöillä mahdollistetaan puutteellisesti viestivien ihmisten asioiden hyvä käsittely.

Uudisasumistuotannossa tulee rakennuslupia myönnettäessä huolehtia asuntojen sopivuudesta vammaisille henkilöille. Esteettömyysvaatimus tulee ottaa huomioon myös suurten peruskorjausten rakennusluvista päätettäessä. Myös paljon palveluita tarvitsevalla vammaisella henkilöllä on oikeus asua itsenäisesti. Niille henkilöille, jotka tarvitsevat ympärivuorokautista tukea, tulee tarjota monipuolisesti ryhmämuotoista ja muita asumispalveluita. Vammaisten asumispalvelut tulee järjestää muun asutuksen yhteyteen peruspalveluiden ja liikenneyhteyksien läheisyyteen.

Esteiden poistaminen rakennetusta ympäristöstä ja palveluista on keskeinen osa vammaisten osallistumismahdollisuuksien lisäämistä. Vasta asuinrakennusten, liikennevälineiden ja lähiympäristön sekä palveluiden ketjun esteettömyys takaa yhteiskunnan saavutettavuuden vammaisille.

Vammaisten henkilöiden liikkuminen vaatii usein erityisiä järjestelyjä. Palveluiden avulla tulee turvata perusoikeus liikkumavapauteen. Kaikki vammaiset henkilöt eivät kuitenkaan tarvitse erilliskuljetusta vammastaan johtuen. Asemarakennusten ja pysäkkien tulee olla esteettömiä. Julkisen liikenteen saataavuudesta pitää tiedottaa monikanavaisesti. Joukkoliikenteen käyttömahdollisuuksia vaikeavammaisille tulee lisätä. Eri liikennemuotojen yhteensopivuutta tulee edistää. Vammaispalvelulain mukaisia kuljetuspalveluja tulee voida yhdistää myös julkisen liikenteen käyttämiseen. Liikenneratkaisujen suunnitteluun tulee ottaa mukaan myös vammaisia henkilöitä. Vammaisten tarpeen mukaisia pysäköintipaikkoja tulee olla riittävästi. Paikkojen tulee olla sellaisia, joita voi käyttää myös apuvälineiden avulla asioiva henkilö.

Esteettömän elinympäristön suunnittelu lähtee kaavoituksesta. Maankäyttöön liittyvässä suunnittelussa luodaan pohja kaikkia kuntalaisia helpottaviin ratkaisuihin. Elinympäristön terveellisyys, turvallisuus ja viihtyisyys ovat väestön laaja-alaisen hyvinvoinnin ylläpitämisen edellytyksiä. Kaikille sopiva suunnittelu (Design for All) tulee ottaa myös kaavoituksen lähtökohdaksi. Design for All

-ajattelua voidaan soveltaa myös palvelusuunnitteluun. Ympäristön saavutettavuus hyödyttää kaikkia kansalaisia.

Vammaisille tulee tarjota mahdollisuus osallistua monipuoliseen harrastustoimintaan. Kulttuuri- ja urheilupalvelujen tulee olla vammaisten henkilöiden käytävissä ilman kohtuutonta ponnistelua. Vapaa-ajan toimintoihin kuuluu urheilun ja kulttuurin lisäksi kaikki mahdollinen työn ja opiskelun ulkopuolinen toiminta. Taide- ja käsityöharrastuksia on tarjottava osana kansansivistystoimintaa.

Toimenpide-ehdotukset:

- Esteiden poistaminen on osa kaupungin pysyvää toimintaa ja siihen tulee osoittaa tarvittavat resurssit.
- Toimintaa esteettömyyden edistämiseksi jatketaan virkamiesten ja vammaisneuvoston yhteistyönä. Vuorovaikutusta toimijoiden kesken tulee lisätä ja tiedonkulkua tehostaa.
- Kulttuuri- ja urheilutapahtumien järjestäjiltä vaaditaan luvan saamiseen selvitys tapahtuman esteettömydestä.
- Urheiluseuroja kannustetaan perustamaan vammaisille tarkoitettuja ryhmiä sekä ottamaan heitä mukaan muihin valmennusryhmiin.
- Asiakaspalvelussa työskentelevien myönteistä asennoitumista vammaisiin tuetaan koulutuksen avulla.
- Osalliset otetaan mukaan suunnitteluun.

3. PERHE-ELÄMÄ

Vammaisuus koskettaa perheitä eri tavoin. Vammaisperheet ovat yhtä monimuotoisia kuin muutkin perheet. Vammaisen lapsen tulee saada tarpeidensa mukaan sekä perus- että erityispalveluita. Lapsen vammaisuuden tullessa perheen ja palvelujärjestelmän tietoon on perheelle järjestettävä tarvittava neuvonta palveluiden käyttöön. Pienten lasten osalta lastenneuvolan rooli on erittäin tärkeä.

Vammaisen lapsi tarvitsee usein paljon apua, mutta kaikki tarpeet eivät liity pelkästään vammaan. Suurin osa tarpeista liittyy tavalliseen lapsuuteen. Eri-tyistarpeiden ollessa kyseessä ammattilaisten tulee muodostaa yhdessä lapsen vanhempien kanssa kasvatuksen ja kuntoutuksen tukiverkko. Kaikki verkon toimijat tulee nähdä kumppaneina. Vastuu palveluohjauksesta on aina vi-
ranomaistaholla.

Syntymästään asti vammaisen tai vammautunut henkilö voi olla samaan aikaan myös lapsen vanhempi. Vammaisuutta ei saa pitää esteenä perheen perustamiselle. Palvelujärjestelmän tehtävänä on huolehtia tarvittavien turva-
verkkojen säilymisestä. Myös vammaisen lähipiirin antama tuki perheelle on tärkeää ja julkisen sektorin tulee huomioida tämä. Vammaisperheet ovat oikeutettuja samoihin peruspalveluihin ja perhesuunnitteluneuvontaan kuin muutkin kotkalaiset. Kaikilla on oikeus päättää lastensa lukumäärästä itse.

Perhe-elämään liittyvät ongelmatilanteet koskettavat yhtä lailla kaikkia perheitä. Palvelujärjestelmä ei saa lähtökohtaisesti kieltää vamman perusteella sellaisia palveluita, joista vammaisen henkilö voisi hyötyä. Vammaista on tuettava vanhemmuudessaan käytettävissä olevin keinoin. Vammaiset henkilöt tarvitsevat parisuhteeseensa samoja voimavaroja kuin muutkin.

Vammaisen yksinhuoltajan tarvitsemat palvelut voivat olla erityisen suuret. Palveluissa on huomioitava vanhemman tarpeiden lisäksi lapsen osallistumisen ja harrastamisen tarpeet. Vammaisperheiden väliseen vertaistukeen on tarjottava mahdollisuuksia.

Sosiaalihuoltolaki 2014/1301 määrittää, että sosiaalihuollon asiakkaalla tulee olla omatyöntekijä, jonka tehtävänä on huolehtia asiakkaan kokonaistilanteesta, monialaisesta yhteistyöstä ja tarpeiden mukaisten palvelujen saamisesta.

Toimenpide-ehdotukset:

- Perhepalveluissa tulee huomioida vammaisperheet.
- Perheille nimetään omatyöntekijä perhepalveluista, silloin kun pääasiallinen asiakkuus on perhepalveluissa. Omatyöntekijän tehtävänä on koordina-
noida eri tahojen yhteistyötä erilaisten palvelujen järjestämisessä.

4. VARHAISKASVATUS, KOULU, TYÖ

Vammaisten lasten päivähoito tulee järjestää osana tavallista päivähoitoa. Eri-tyistä tukea tarvitseville lapsille voidaan antaa tarvittava tuki tavalliseen päivähoitoon. Lapsen erityistarpeet voivat liittyä mihin tahansa elämänalueeseen. Laadukkaan varhaiskasvatuksen edellytyksenä on se, että erityistä tukea tarvitsevilla lapsilla on mahdollisuus saada kasvulleen ja kehitykselleen tarvittavia tukitoimia riittävän ajoissa.

Päiväkodissa ja koulussa lapsen tarvitsemat tukitoimet tulee järjestää yksilöllisen suunnitelman mukaisesti. Lapsen toiveet, mieltymykset ja tavoitteet tulee huomioida suunnitelmia laadittaessa. Vammaisuus voi kaventaa lapsen mahdollisuuksia valita opintojaan. Perusopetuksen osatavoitteena on tukea lasten kasvua ihmisyyteen ja eettisesti vastuukykyiseen yhteiskunnan jäsenyyteen (Perusopetuslaki 2 §). Tämä sisältää sen, että lapsi kasvaa erilaisuuteen myönteisesti suhtautuvaksi.

Vammaisten henkilöiden työllistyminen ammatillisten opintojen jälkeen on usein vaikeaa. Osittain ongelmat johtuvat rajoitetusta koulutustarjonnasta ja osittain työmarkkinoiden haluttomuudesta palkata vammaisia henkilöitä. Kehitysvammaisten ja osatyökykyisten työllistämiseksi tulee siirtyä kohti osittaista palkkatyötä. Vammaisten henkilöiden osittainenkin työpanos tulee nähdä samanarvoisena kuin muiden vastaavaa työtä tekevien. Vammaisten henkilöiden palkkaamisessa tulee siirtyä asteittain työosuusrahasta tehtävän mukaiseen palkkaukseen. Tämän päämäärän toteutuminen edellyttää myös valtakunnallisia muutoksia.

Toimenpide-ehdotukset:

- Erityisen tuen tarpeessa olevat lapset saavat tarvittavan tuen voidakseen osallistua varhaiskasvatukseen ja kouluun.
- Kaupunki edistää osatyökykyisten työllistämistä

5. VAMMAINEN PALVELUIDEN KÄYTTÄJÄNÄ

Osa vammaisista käyttää paljon ja monipuolisesti palveluita. Mitä suurempi päivittäinen avun tarve on, sitä suuremmalla todennäköisyydellä vammainen saa palvelut useammalta eri taholta. Palveluiden jatkuvuus ja saumattomuus on tärkeää vammaisten itsenäisen selviytymisen tukemiseksi. Vammaisen henkilön palvelut tulee suunnitella kokonaisuuksina yksilöllisesti ja itsemääräämisoikeutta kunnioittaen. Vammaisilla henkilöillä tulee olla mahdollisuus osallistua edellytystensä mukaan häntä koskevaan päätöksentekoon.

Vammaiset henkilöt käyttävät pääsääntöisesti perusterveydenhuollon palveluita, mutta heillä voi olla kuitenkin asioimiseen liittyviä erityiskysymyksiä. Terveystieteiden tilojen tulee olla esteettömiä ja vammaisten tulee saada tarvittavaa viestinnän tukea asioimiseensa. Hyvän terveydenhuollon edellytykset koskevat niin vammaisia kuin vammattomiakin. Terveysneuvonta, mielenterveyspalvelut ja niihin liittyvä ohjaus kuuluvat myös vammaisille henkilöille ja niitä on tarjottava heille yksilöllisellä tavalla.

Vammaisten sosiaalipalvelut on järjestettävä ensisijaisesti muun kuin vammaispalvelulainsäädännön perusteella. Vammaisille suunnatuissa erityispalveluissa tulee edistää palvelujen piiriin pääsemisen joustavuutta. Palveluiden pitää tukea itsenäistä selviytymistä ja niiden käytön tulee olla helppoa.

Vammaisille kuuluvia palveluita ja etuuksia koskevaa palveluohjausta tulee kehittää ja palveluista tulee tiedottaa. Vammaisen palveluiden suunnittelussa tulee huomioida henkilön voimavarat kokonaisuudessaan. Henkilön lähipiiri tulee ottaa mukaan sekä palveluiden suunnitteluun että toteuttamiseen vammaisen toiveiden mukaisesti.

Asiakkaiden itsemääräämisoikeutta edistetään kaikissa palveluissa. Laki kehitysvammaisten erityishuollosta sisältää määräykset itsemääräämisen edistämistä ja rajoitustoimenpiteiden käytöstä.

Toimenpide-ehdotukset:

- Palveluverkoston suunnittelussa kuullaan vammaisia palveluiden käyttäjiä.
- Peruspalveluita kehitetään myös vammaisille henkilöille sopiviksi.
- Palveluista tiedottamista tehostetaan.

6. JÄRJESTÖTOIMINTA JA VAIKUTTAMINEN

Vammaisjärjestöjen toiminta on vaikuttanut Suomessa merkittävästi sosiaali-
huollon lainsäädäntöön ja palvelutoimintaan. Järjestöjen vaikuttamistoiminnan
avulla vammaisten ääni on saatu kuuluville vammaisille tärkeissä asioissa.

Kaupungin tulee omalla toiminnallaan edistää vammaisjärjestöjen toiminta-
edellytyksiä Kotkan alueella. Vammaisneuvoston sekä vammaisjärjestöjen
asiantuntemusta ja osaamista tulee hyödyntää päätöksiä valmisteltaessa ja
tehtäessä. Tarvitaan avointa keskustelua ja vuorovaikutusta järjestöjen, viran-
omaisten ja päättäjien kesken.

Toimenpide-ehdotukset:

- Päätöksiä valmisteltaessa ja hankkeita suunniteltaessa on varhaisessa vaiheessa pyydettävä kannanotto vammaisneuvostolta.
- Vammaisneuvosto lisää näkyvyyttä ja tiedottaa toiminnastaan.

7. VAMMAISNEUVOSTO

Vammaisneuvoston toimintasääntö

- 1 § Kotkan kaupungin vammaisneuvosto on kuntalain 28 §:n tarkoittama Kotkan kaupungin ja sen alueella toimivien vammaisten henkilöiden, heidän omaistensa ja vammaisjärjestöjen vaikuttamistoimielin.
- 2 § Kaupunginhallitus asettaa vammaisneuvoston toimikauttaan vastaavaksi ajaksi ja vahvistaa vammaisneuvoston toimintasäännön.
- Vammaisneuvostossa on yksitoista (11) varsinaista jäsentä ja kullakin jäsenellä henkilökohtainen varajäsen. Kaupunginhallitus nimeää kuusi (6) varsinaista jäsentä varajäsenineen vammaisten henkilöiden, heidän omaistensa tai vammaisjärjestöjen esityksen pohjalta.
- Sosiaali- ja terveyslautakunta, hyvinvointilautakunta, elinvoimalautakunta, kaupunkirakennelautakunta ja ympäristölautakunta nimeävät kukin yhden (1) varsinaisen jäsenen ja hänelle varajäsenen.
- Vammaisneuvosto valitsee toimikaudekseen keskuudestaan puheenjohtajan ja varapuheenjohtajan, joiden tulee olla vammaisten edustajia.
- 3 § Vammaisneuvoston asiantuntijana ja sihteerinä toimii vammaistyön johtaja ja hänen poissa tai esteellisenä ollessa hänen sijaisensa. Kaupungin kansliapäällikkö voi myös määrätä muun kaupungin henkilöstöön kuuluvan toimimaan vammaisneuvoston sihteerinä.
- 4 § Vammaisneuvoston tehtävänä on
- 1) edistää viranomaisten, vammaisten henkilöiden ja vammaisjärjestöjen yhteistoimintaa kaupungissa;
 - 2) vaikuttaa kaupungin eri toimintojen suunnitteluun, valmisteluun ja seurantaan asioissa, joilla on merkitystä vammaisten henkilöiden hyvinvoinnin, terveyden, osallisuuden, elinympäristön, asumisen, liikkumisen tai päivittäisistä toiminnoista suoriutumisen taikka heidän tarvitsemiensa palvelujen kannalta;
 - 3) antaa lausuntoja kaupungin viranomaisille kuntalain 28 §:ssä tarkoitetuista vammaisiin henkilöihin vaikuttavista asioista;
 - 4) tehdä aloitteita ja esityksiä tehtäviinsä kuuluvissa asioissa kaupungin viranomaisille;
 - 5) edistää tiedottamista vammaisia henkilöitä koskevissa asioissa;
 - 6) vaikuttaa siihen, että kaupunki kehittäessään yleisiä palveluja huolehtii niiden riittävydestä ja soveltuvuudesta myös vammaisille henkilöille;
 - 7) edistää vammaisten henkilöiden tasa-arvoisen osallistumisen mahdollisuuksia yhteiskunnassa;

- 8) valmistelee vuosittain talousarvion ja toimintasuunnitelman kaupungin talousyksikön määrämällä tavalla ja aikataulussa;
- 9) antaa toiminnastaan vuosittain toimintakertomuksen;
- 10) suorittaa muut kaupunginhallituksen sille määräämät tehtävät.

5 § Kaupunginhallitus huolehtii vammaisneuvoston toimintaedellytyksistä.

6 § Tämä toimintasääntö tulee voimaan 1.6.2017.

8. VAMMAISPOLIITTISEN OHJELMAN SEURANTA JA ARVIOINTI

Vammaisneuvosto vastaa ohjelman seurannasta ja arvioinnista. Taulukko osoittaa arvioitavat ja seurattavat toimenpiteet ja niiden toimeenpanosta vastuussa olevat tahot.

Arvioitavat toimenpiteet	Vastuualueet
Yhdenvertaisuus- ja esteettömyyskoulutuksen järjestäminen	Henkilöstöpalvelut, kaikki vastuualueet
Asennekasvatus, erilaisuuden kohtaaminen	Varhaiskasvatus, opetustoimi
Esteiden poistaminen, esteettömyyden edistäminen	Kaikki vastuualueet
Selvitys tapahtuminen esteettömyydestä	Liikunta- ja kulttuuritoimi
Erityisryhmien liikuntamahdollisuudet	Liikuntatoimi
Vammaisten henkilöiden osallistuminen suunnitteluun	Kaikki vastuualueet
Vammaisperheiden saama tuki ja palvelut perhepalveluissa	Perhepalvelut
Erityislasten saama tuki koulussa ja päivähoitossa	Varhaiskasvatus, opetustoimi
Osatyökykyisten työllistämisen edistäminen	Työllisyyspalvelut, vammaispalvelut
Vammaisten henkilöiden huomiointi peruspalveluissa	Terveystieteiden ja sosiaalipalvelut.
Palveluista tiedottaminen	Kaikki vastuualueet, viestintä
Vammaisneuvoston aktiivinen toiminta, aloitteet, lausunnot.	Vammaisneuvosto